

Návrh na zrušení rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 2014 č. j. 21 Cdo 1440/2014-456, pokud jde o část výroku, že rozsudek krajského soudu se mění tak, že stěžovatelce (žalované) bylo uloženo zaplacení částky 35.100 Kč s ohledem na použití násobku 3 podle § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů

Ústavnímu soudu
v Brně

ÚSTAVNÍ SOUD ČR Joštova 8, 660 83 Brno	
Došlo dne:	31-03-2015 3
4x + 1x	krát přílohy: 2x
Čj.: viz číselný kód Vyřizuje: <i>[signature]</i>	

Stěžovatelka:

Česká republika – Okresní soud Brno-venkov, Brno, Polní 994/39, IČ 00025071, jednající
Mgr. Petrem Jirsou, předsedou soudu,
zastoupená Mgr. Jaroslavem Mišingerem, advokátem AK Brno, Minská 3173/38, Brno,
616 00


Mgr. Jaroslav Mišinger
advokát
reg. č. ČAK 4/12
Minská 38, 616 00 Brno

Účastník řízení:

Nejvyšší soud České republiky

Nepředchází

Vedlejší účastnice:

- 1) 
- 2) Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti, Vyšehradská 427/16, Praha 2, IČ 00025429

4x osobně

příloha : rozsudek Nejvyššího soudu ČR č.j.21Cdo 1440/2014-456
jmenovací dekret
plná moc

STRUM

[signature] 31-03-2015

1. Procesní rekapitulace věci

Vedlejší účastnice 1) se žalobou podanou u Městského soudu v Brně dne 25. 2. 2011 domáhala, aby jí stěžovatelka zaplatila na doplatku platu za měsíce leden 2011, září 2011 a leden 2012 celkem 69.418,20 Kč.

Městský soud v Brně předložil Ústavnímu soudu České republiky nejprve návrh ze dne 10. 3. 2011 na zrušení „částí zákona č. 309/2002 a č. 425/2010 Sb., kterými se mění zákon č.



236/1995 Sb., pokud obsahují restrikce v odměňování soudců (§ 3 odst. 3, § 3b)“, o kterém bylo Ústavním soudem rozhodnuto nálezem ze dne 2. 8. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 16/11 č. 267/2011 Sb. tak, že „ustanovení § 3b odst. 1 zákona č. 236/1995 Sb. se zrušuje dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů“ a že „ve zbývajících částech se návrh odmítá“, a posléze návrh ze dne 3. 11. 2011 na zrušení „ustanovení bodu 2. Čl. I části první zákona č. 425/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 236/1995 Sb. in eventum na zrušení slova 2,5násobek v § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb.“ a na zrušení „ustanovení § 3b odst. 2 zákona č. 236/1995 Sb.“, o kterém bylo Ústavním soudem rozhodnuto nálezem ze dne 3. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 33/11 č. 181/2012 Sb. tak, že „ustanovení § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb., ve znění zákona č. 425/2010 Sb., a vyjádřené slovy 2,5 násobek, se zrušuje uplynutím dne 31. prosince 2012“, že „ustanovení § 3b odst. 2 zákona č. 236/1995 Sb. ve znění zákona č. 425/2010 Sb., se zrušuje dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů“, a že „ve zbývajících částech se návrh odmítá“.

Městský soud v Brně - poté, co usnesením ze dne 21. 9. 2011 č. j. 35 C 35/2011-107 vyloučil k samostatnému řízení „věc týkající se zaplacení částky 5.200,- Kč“ (doplatku „platu ve výši 5.000,- Kč a náhrady výdajů ve výši 200,- Kč za leden 2011“), co usnesením ze dne 12. 6. 2012 č. j. 35 C 35/2011-183 vyloučil k samostatnému řízení „věc týkající se zaplacení částky 500,- Kč“ (doplatku platu za leden 2012) a co usnesením ze dne 4. 1. 2013 č. j. 35 C 35/2011-240 vyloučil k samostatnému řízení „věc týkající se zaplacení částky 18.518,20 Kč“ (doplatku „platu a víceúčelové náhrady výdajů za září 2011“ a spojil s touto věcí ke společnému řízení „věc týkající se zaplacení částky 500,- Kč“ - rozsudkem ze dne 11. 1. 2013 č. j. 35 C 35/2011-247 stěžovatelce uložil, aby zaplatila vedlejší účastníci 1) 45.700,- Kč a na náhradě nákladů řízení 1.230,- Kč.

K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 10. 12. 2013 č. j. 15 Co 103/2013-325 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že zamítl žalobu o zaplacení 35.100,- Kč; ve výroku, kterým bylo žalované uloženo, aby zaplatila vedlejší účastníci 10.600,- Kč, jej potvrdil a rozhodl, že žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

K dovolání stěžovatelky a vedlejší účastnice 1) rozhodl Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 29. prosince 2014, č. j. 21 Cdo 1440/2014-456, výroky: (I) Dovolání stěžovatelky se zamítá. (II) Rozsudek krajského soudu se mění tak, že se potvrzuje rozsudek okresního soudu také ve výroku, kterým bylo žalované uloženo, aby zaplatila žalobkyni kromě částky 10.600,- Kč dalších 35.100,- Kč, a ve výroku o náhradě nákladů řízení. (III) Žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. (IV) Žalovaná a vedlejší účastnice jsou povinny společně a nerozdílně zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů dovolacího řízení 5.000,- Kč do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Napadený rozsudek byl stěžovatelce doručen dne 2.2.2015

2. Vymezení podstaty ústavní stížnosti

Stěžovatelka s částí výroku II nesouhlasí a považuje jej za zásah do svého základního práva dle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu.

Zpětně přiznané nároky se jeví jako rozporné se závěry nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/13 ze dne 10. 7. 2014 (161/2014 Sb.), o nichž se stěžovatelka domnívá, že materiálně dopadají nejen na platové nároky soudců založené v letech 2013 a 2014 (které byly předmětem posouzení ve věci sp. zn. Pl. ÚS 28/13), nýbrž že dopadají obecně rovněž na nároky eventuálně založené v letech 2011 a 2012, které byly předmětem napadeného rozsudku Nejvyššího soudu, neboť materiální podmínky pro jejich aplikaci jsou v obou uvedených obdobích naplněny v zásadě totožným způsobem. Z uvedeného lze usuzovat, že pokud Nejvyšší soud obecné závěry Ústavního soudu nezohlednil a přiznal svým výrokem zpětně nároky založené v letech 2011 a 2012, a to za principiálně totožné situace, jakou posuzoval Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/13, porušil tím základní práva účastnice řízení (stěžovatelky). Obě posuzovaná období se totiž liší formálně toliko v zákonem původně stanovené výši tzv. násobku (2,5 násobek, resp. 2,75 násobek), nikoliv však v aspektech, které byly pro citované závěry nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/13 rozhodné. Nejvyšší soud se dostatečně nevypořádal ústavně konformním způsobem s námitkami, které argumentaci o (zpětných) nárocích soudce na doplacení platu zpochybňovaly. Jsou jimi:

- a) Obecná námitka stran (ne)aplikovatelnosti a dalších účinků zákona, který byl později zrušen jako protiústavní. Obecně nelze říci, že by derogační nález Ústavního soudu s účinky *ex nunc* bez dalšího umožňoval na skutečnosti nastalé před vykonatelností nálezu aplikovat (hmotně)právní úpravu, která objektivně aplikovatelnou nebyla (tato právní úprava pro rozhodné období „neobživne“), a že by samotné zrušení ustanovení zákona bylo způsobilé zpětně založit individuální majetkový nárok v určité konkrétní výši.
- b) Námitka převažujícího veřejného zájmu na zpětném nepřiznání platových nároků, přičemž tento veřejný zájem má stejný charakter a intenzitu jako v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/13.

3. Procesní stránka: oprávněnost navrhovatele, přípustnost ústavní stížnosti, právní zastoupení

Stávající praxe Ústavního soudu potvrzuje, že stát se může dovolávat porušení základních práv a svobod, pokud jde o vztahy, v nichž vystupuje jako právnická osoba (§ 21 obč. zák. a § 6 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích).¹

Stát se tak může dovolávat porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody, které lze státu jako každé jiné právnické osobě přičítat (např. práva na ochranu vlastnictví a majetku podle čl. 11 Listiny, ale i práva na spravedlivý proces, zejména jde-li v řízení o majetková práva).

¹ Pospíšil, I. Komentář k čl. 36 odst. 1. In: *Listina základních práv a svobod*. Wolters Kluwer. Dostupné v ASPI (2012). V souladu se stanoviskem Pl. ÚS-st. 9/99 ze dne 9. 11. 1999 (ST 9/16 SbNU 372) (*a contrario*).

Ústavní soud běžně připouští ústavní stížnosti podané nejen ministerstvy,² Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových,³ dalšími složkami státu,⁴ státními příspěvkovými organizacemi, státními fondy, podniky, ale i soudními exekutory, pokud jde o náklady exekuce, apod.⁵

S poukazem na doktrínu o státu jako rovném subjektu v soukromoprávních vztazích připustil Ústavní soud ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu v pracovněprávním sporu, v němž Česká republika vystupovala jako zaměstnavatel, tedy fakticky ve služební věci (usnesení IV. ÚS 367/03 ze dne 21. dubna 2004; sv. 33, s. 465): „I když je stěžovatel jako organizační složka státu orgánem veřejné moci, v případě pracovněprávních vztahů vystupuje jako subjekt právních vztahů soukromoprávního charakteru, a stává se proto nositelem (subjektem) základních práv a svobod. V dané právní věci je tedy stěžovatel aktivně legitimován k podání ústavní stížnosti, neboť navíc je zcela zřejmé, že v pracovněprávních vztazích nevystupuje v pozici „vrchnostenské“, nýbrž v postavení rovném; není od věci zdůraznit, že obecná platnost ústavní zásady rovnosti pro celou oblast pracovního práva je deklarována ve všeobecných ustanoveních zákoníku práce.“ V nálezu I. ÚS 182/05 ze dne 6. dubna 2006 Ústavní soud připustil aktivní legitimaci okresní státní zástupkyně, která vystupovala v kárném řízení proti státnímu zástupci jako kárná žalobkyně, a vyhověl její ústavní stížnosti pro porušení jejího základního práva na zákonného soudce v odvolacím kárném řízení před Nejvyšším soudem.⁶

Funkci vykonává soudce v pracovním vztahu. Pracovní vztah soudce vzniká dnem, který je stanoven jako den nástupu do funkce, a zaniká dnem zániku funkce soudce (§ 84 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích). Plat soudci náleží ode dne vzniku pracovního vztahu a nikoliv ode dne vzniku funkce (§ 67 odst. 3 ve spojení s § 84 odst. 1 zákona o soudech a soudcích a § 34 odst. 1 zákona č. 236/1995 Sb.). Pracovní vztah se řídí primárně zvláštními právními předpisy (zákon o soudech a soudcích, zákon č. 236/1995 Sb.) a přiměřeně se na něj aplikuje také zákoník práce a jiné pracovně právní předpisy.

Z judikatury Nejvyšší soudu (rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 4896/2010) lze citovat:

² Nález sp. zn. III. ÚS 3036/12 ze dne 24. 4. 2013 (N 67/69 SbNU 227) (Česká republika – Ministerstvo obrany); nález sp. zn. I. ÚS 1052/10 ze dne 29. 9. 2010 (N 206/58 SbNU 857) (Česká republika – Ministerstvo obrany); nález sp. zn. IV. ÚS 600/11 ze dne 9. 7. 2013 (N 116/70 SbNU 33) (Česká republika – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy); usnesení sp. zn. IV. ÚS 681/01 ze dne 9. 10. 2003 (Česká republika – Ministerstvo financí); usnesení sp. zn. IV. ÚS 627/06 ze dne 2. 5. 2007 (Česká republika – Ministerstvo zemědělství); usnesení sp. zn. IV. ÚS 203/13 ze dne 12. 2. 2013 (Česká republika – Ministerstvo zemědělství); usnesení sp. zn. II. ÚS 3635/12 ze dne 29. 11. 2012 (Česká republika – Ministerstvo zemědělství); usnesení sp. zn. III. ÚS 3478/10 ze dne 20. 1. 2011 (Česká republika – Ministerstvo obrany); usnesení sp. zn. III. ÚS 1874/09 ze dne 8. 4. 2010 (Česká republika – Ministerstvo financí); usnesení sp. zn. II. ÚS 1214/08 ze dne 27. 8. 2009 (Česká republika – Ministerstvo pro místní rozvoj); usnesení sp. zn. IV. ÚS 127/06 ze dne 16. 5. 2006 (Česká republika – Ministerstvo vnitra a *contrario*); a řada dalších.

³ Nález sp. zn. II. ÚS 1769/13 ze dne 7. 5. 2014; nález sp. zn. I. ÚS 263/11 ze dne 27. 10. 2011 (N 184/63 SbNU 143); nález sp. zn. I. ÚS 3758/11 ze dne 3. 10. 2013; nález sp. zn. III. ÚS 2942/10 ze dne 15. 3. 2011 (N 44/60 SbNU 505); nález sp. zn. I. ÚS 1744/10 ze dne 6. 9. 2010 (N 184/58 SbNU 613); a řada dalších.

⁴ Nález sp. zn. III. ÚS 107/04 ze dne 16. 12. 2004 (N 192/35 SbNU 509) (Národní památkový ústav); nález sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. 4. 2001 (N 66/22 SbNU 83) (Okresní úřad v Prostějově); nález sp. zn. I. ÚS 234/2000 ze dne 27. 9. 2000 (N 136/19 SbNU 241) (Česká republika – Okresní úřad Karviná); a řada dalších.

⁵ Langášek, T. *Zákon o ústavním soudu s komentářem*. Komentář k § 72. Dostupné v ASPI (2007).

⁶ Převzato z Langášek, T. Komentář k § 72. In: *Zákon o ústavním soudu s komentářem*. Dostupné v ASPI (2007).

[P]racovní vztah soudce je svojí povahou - jak plyne ze zákona č. 6/2002 Sb. za subsidiárního použití zákoníku práce - právním poměrem soukromoprávním, jehož účastníci mají rovné postavení. (...) Vzhledem k tomu, že se zde jedná - jak plyne z výše uvedeného - o posouzení otázek, pro které je charakteristický vzájemný stav rovnosti účastníků, je zřejmé, že jde o věc vyplývající z pracovních vztahů soudce, kterou ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 o.s.ř. projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení.

Nejvyšší soud také výslovně zařazuje otázky spojené s platem do pracovního vztahu soudce (viz odůvodnění rozhodnutí ve věci sp. zn. 21 Cdo 2763/2000 ze dne 20. 4. 2000, ve kterém se *in fine* mimo jiné uvádí: „Zákon č. 236/1995 Sb. však neupravuje všechny peněžité nároky soudce, vyplývající z jeho pracovního vztahu.“).

Z výše uvedeného dovozujeme, že v tomto případě je podání ústavní stížnosti přípustné, jelikož se jedná o řešení otázky plynoucí ze vztahu, který je v praxi řazen do soukromoprávní větve právního řádu, a stát zde vystupuje jako právnická osoba.

Stěžovatelkou byly vyčerpány všechny opravné prostředky.

Ústavní stížnost je podávána ve lhůtě dvou měsíců podle § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu.

Stěžovatelka dokládá udělení plné moci pro řízení před Ústavním soudem, a to advokátovi ve smyslu § 29 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka si je vědoma, že se jedná o zastoupení fakultativní ve smyslu § 30 odst.2 část věty první za středníkem zákona o Ústavním soudu.⁷

4. Napadená část rozhodnutí Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud v předmětném rozhodnutí (č. j. 21 Cdo 1440/2010-456) rozhodl o doplacení části platu soudce, který byl zákonem č. 425/2010 Sb. na přechodné období zmrazen a celkově snížen z 3násobku na 2,5násobek průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře, což bylo následně zrušeno nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 8. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 16/11 a ze dne 3. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 33/11.

Na tyto nálezy zákonodárce reagoval tak, že plat soudce stanovil zákonem č. 11/2013 Sb. na 2,75násobek, což však bylo rovněž zrušeno Ústavním soudem nálezem ze dne 10. 7. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 28/13. Nato byl přijat dnes platný zákon č. 235/2014 Sb., který stanoví výpočet platu soudce na 3násobek průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře.

Tímto podáním je napadena pouze ta část rozhodnutí Nejvyššího soudu, která přiznala vedlejší účastnici 1) (žalobkyni) nárok na zpětné doplacení zmrazeného respektive celkově sníženého platu z 3násobku na 2,5násobek průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře (tedy přiznání částky 35 100 Kč).

⁷ Explicitně např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 503/07 ze dne 28. 5. 2007

5. Relevantní judikatura Ústavního soudu: nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/13 vedl Ústavní soud úvahu o tom, zda má derogace snížené platové základny umožnit jednotlivým soudcům domáhat se doplacení protiústavně sníženého platu. V obecné rovině mimo jiné konstatoval:

Lapidárně řečeno, nedávalo by žádný rozumný smysl, pakliže by se vyhovující nález Ústavního soudu ohledně návrhu na zrušení aplikovaného zákonného ustanovení nemohl pozitivně projevit v právní sféře toho účastníka řízení, který buď sám podal tento návrh na zrušení zákonného ustanovení spolu s ústavní stížností (§ 74 zákona o Ústavním soudu), anebo byl účastníkem řízení u obecného soudu, který podle čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR předložil Ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona, který má při řešení věci použít [srov. též stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 ze dne 14. prosince 2010 (ST 31/59 SbNU 607; 426/2010 Sb.)]. Ani toto pravidlo ovšem nemusí platit bezvýjimečně, a to právě s ohledem na nezbytnost poměřování základních práv tohoto účastníka řízení na straně jedné a požadavku právní jistoty, ochrany základních práv jiných účastníků řízení či jiných ústavně chráněných hodnot na straně druhé (viz výše). Výsledek tohoto poměřování přitom nemusí být z pohledu obecného soudu, jenž věc předkládá Ústavnímu soudu, zřejmá, přičemž pro její posouzení budou klíčovým východiskem právě závěry obsažené v případném derogačním nálezu.⁸

V návaznosti na to pak Ústavní soud shledal existenci zájmu, který stojí nad právem na zpětné doplacením snížené platové základny. Odůvodnil to následovně:

V nyní projednávané věci Ústavní soud konstatuje, že jakkoliv obecně platí, že by se i při stanovení odkladu vykonatelnosti zrušovacího nálezu toto zrušení mělo reálně projevit v právní sféře těch účastníků, jejichž řízení vedlo k vydání vyhovujícího nálezu, v projednávané věci jsou splněny podmínky pro závěr, že se toto pravidlo neuplatní. Při úvaze o právních účincích derogačního nálezu v řízení o kontrole norem je totiž třeba zvažovat i jiné aspekty než čistě procesněprávní, což ostatně činí i ústavní soudy jiných evropských zemí. Ústavní soud má přitom za to, že tyto aspekty ve svém souhrnu vedou k závěru, že účinky tohoto nálezu mohou být aplikovány i na případy těchto účastníků teprve od okamžiku jeho vykonatelnosti a že tento nález nezakládá nárok na zpětné doplacení rozdílu na platu a dalších náležitostech plynoucích z výše základny ve výši 2,75 násobku průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře za předminulý kalendářní rok a ústavně konformního trojnásobku, jenž měl být do zákonné úpravy vložen již k datu 1. ledna 2013.⁹

K tomuto závěru vede Ústavní soud především zájem na zklidnění celkové atmosféry, která ve věci platů soudců dlouhodobě panuje jak na politické scéně, tak zejména v širší veřejnosti. Jakkoliv Ústavní soud trvá na tom, že zákonodárce v této věci dlouhodobě postupuje vědomě protiústavním a tedy neomluvitelným způsobem, je třeba současně vidět, že zpětné doplacení těchto částek by znamenalo významný a zejména též nepředvídaný zásah do státního rozpočtu, který by nutně vedl k dalšímu růstu zmíněného napětí mezi společností a soudci. Ústavní soud přitom nemohl přehlédnout, že zpětné doplacení požadovaných částek by se týkalo i období, kdy se Česká republika nacházela ve finanční krizi, resp. teprve se z této krize pomalu zotavovala.

⁸ Nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13, odst. 90.

⁹ Tamtéž, odst. 94.

Toto řešení by proto zřejmě vedlo k nepochopení ze strany společnosti a bylo by i způsobilé oslabit pozici soudců a znevážit jejich funkci.¹⁰

Výše uvedená úvaha měla být provedena i v případě projednávaném Nejvyšším soudem (č. j. 21 Cdo 1440/2010-456), přestože se Nejvyšší soud zabýval snížením platu soudců v dřívějším období. Po věcné stránce je případ shodný a Nejvyšší soud měl zvažovat, zda existuje veřejný zájem, který by převážil nad právem na zpětné doplacení platu soudce z titulu protiústavně snížené platové základny.

Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/13 existenci takového veřejného zájmu zjevně shledal.

6. Obecně ke zpětné účinnosti derogačního nálezu Ústavního soudu

Ve stanovisku pléna Ústavního soudu Pl. ÚS–st. 31/10 soud citoval zásadu, že derogační účinky nálezu se odvíjejí *ex nunc*, tj. teprve ode dne, v němž byl nález vyhlášen ve Sbírce zákonů, pokud tento nález výslovně nestanovil jinak (§ 58 odst. 1 in fine zákona o Ústavním soudu). Soud k tomu dále uvádí:

Zrušení právního předpisu pro futuro se jako princip projevuje i v tom, že při využití možnosti posunout okamžik vykonatelnosti nálezu do budoucna (kupř. za tím účelem, aby měl normotvůrce dostatečný časový prostor protiústavní úpravu nahradit normou ústavně konformní) se po dobu odkladu vykonatelnosti hledí na napadenou právní úpravu jako na ústavně souladnou a v tomto směru jsou orgány veřejné správy povinny takovou úpravu aplikovat, jinými slovy, „státní orgány nic neopravňuje k tomu, aby ve svém rozhodování uplatňovaly právní důsledky zrušovací nálezu Ústavního soudu ještě před tím, než se tyto nálezy staly vykonatelnými“ (Vojtěch Šimíček: Ústavní stížnost – 3. aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha, 2005).

I ve starším nálezu, na který bývá odkazováno¹¹, Pl. ÚS 5/98 Ústavní soud zmínil, že:

Právní úprava ústavního soudnictví v České republice stanovuje právní účinky derogačních nálezu Ústavního soudu při kontrole norem *ex nunc* a nikoli *ex tunc* (§ 70 a 71 zákona č. 182/1993 Sb.). Smyslem takto koncipovaného ústavního soudnictví je zabránit vzniku možných protiústavních právních následků v případech, kdy posuzovaný právní předpis alespoň hypoteticky předpokládá do budoucna vznik právní skutečnosti, jež by takovou protiústavnost mohla vytvořit.

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/06 Ústavní soud princip zpětného účinku derogačních nálezu rozvádí a nuancuje výše uvedený princip účinků *ex nunc*.

Pravá retroaktivita v případě vyslovení protiústavnosti již zrušeného zákona a posouzení předchozích skutkových jednání ústavně konformní právní úpravou s účinky *ex tunc* na straně veřejné moci nezakládá porušení principu ochrany důvěry občanů v právo, příp. zásah do právní jistoty, resp. nabytých práv.

Situace odlišná nastává v případech horizontálního působení základních práv a svobod. Na tyto případy ve vztahu k třetím osobám nutno vztáhnout principy ochrany důvěry občanů v právo, právní jistoty, resp. nabytých práv; neomezená aplikace postupu založeného interpretací čl. 95 odst. 2 Ústavy obsaženou v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/2000, potvrzeném nálezem sp. zn. Pl. ÚS 42/03, by tudíž u nich založila pravou retroaktivitu, a tedy rozpor s principem právního státu (čl. 1

¹⁰ Tamtéž, odst. 95.

¹¹ Viz například citace in Pl. ÚS 24/09.

odst. 1 Ústavy). Za jediný možný případ průlomu zákazu zpětné účinnosti právní normy v řízení o kontrole norem u horizontálního působení základních práv a svobod by bylo lze akceptovat ochranu hodnot, jež spadají do rámce materiálního jádra Ústavy (...).

Nicméně v případě konkrétní kontroly norem dal v minulosti Ústavní soud přednost právní jistotě a nikoliv zpětným účinkům nálezu. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 1572/11 Ústavní soud připomíná (v odst. 27), že i v případě konkrétní kontroly norem Ústavní soud nezpochybnil další aplikaci zrušených ustanovení ani v případě těch právních vztahů, jež vznikly za jejich účinnosti a na které přímo dopadal derogační důvod. Jako příklady pak uvádí případ zrušení právní úpravy správního soudnictví nálezem ze dne 27. června 2001 sp. zn. Pl. ÚS 16/99 (N 96/22 SbNU 329; 276/2001 Sb.) nebo zrušení redukční hranice pro výpočet procentní výměry důchodu nálezem ze dne 23. března 2010 sp. zn. Pl. ÚS 8/07 (N 61/56 SbNU 653; 135/2010 Sb.). V těchto případech se zrušení předpisu aplikovalo pouze *pro futuro*. Podle našeho názoru je případ zpětného doplacení platu soudců v tomto ohledu podobný. Ústavní soud totiž v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1572/11 dodává, že není náhodou, že v obou těchto případech byl zákonodárci poskytnut dostatečný časový prostor pro přijetí ústavně konformní úpravy, neboť (přinejmenším) srovnatelné důsledky, jaké Ústavní soud vytkl zrušeným právním úpravám, by ve vztahu k dotčeným jednotlivcům bývala měla i, byť krátkodobá, absence jakékoliv právní úpravy předmětných právních vztahů.

I v případě platů soudců je nutné si uvědomit, že se jedná o individuální nárok, který je založen pouze zákonem. Koeficient výpočtu platu soudců postavený na 3násobku průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře není ústavním pořádkem danou veličinou. Ústava a judikatura Ústavního soudu staví na potřebě stabilního dostatečného materiálního zabezpečení soudců, kdy chráněnou hodnotou je zejména objektivní nezávislost soudní moci a teprve sekundárně individuální nárok soudce na plat. Z ústavního pořádku nelze dovozovat ani určit individuální nárok jednotlivých soudců na určitou výši platu (a proto ji nelze ani zpětně doplatit), nepochybně však objektivní ústavní záruku, že do platové stability a nastavené úrovně nebude jiná moc (exekutiva, legislativa) svévolně zasahovat.

Je nutné odlišit případy, kdy nárok bez zákonného podkladu není možné určit (a proto je v takových případech většinou vhodné odložit účinky nálezu) a případy, kdy by (i zpětně) bylo možné nárok dovést bez ohledu na zákon. Prvním případem je například již zmíněný výpočet důchodů (sp. zn. Pl. ÚS 8/07) nebo právě plat soudců, druhým příkladem může být například „přiznání“ nároků na doplacení regulovaného nájemného podle sp. zn. Pl. ÚS-st. 27/09 opírající se o přímo aplikovatelné ustanovení čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (nucené omezení vlastnického práva). Ochranu právní jistoty a zachování původní výše majetkových nároků Ústavní soud upřednostnil i v případě zrušení tzv. přísudkové vyhlášky (sp. zn. Pl. ÚS 25/12). Zpětnou úpravu již jednou vzniklých majetkových nároků Ústavní soud nepřipustil (viz Sdělení Org. 23/13, č. 117/2013 Sb.).

Na problematiku eventuálních zpětných účinků nálezu – a to zvláště v kontextu legislativně-technických konstrukcí platových restrikcí v zákoně o platu – je podle stěžovatelky nutno

nahlížet principiálně. Na uvedených závěrech by neměla nic měnit situace, kdy po zrušení ustanovení zákona je právní úprava *pro futuro* aplikovatelná bez další novelizace (v kontrastu k situaci, kdy derogace způsobí objektivní mezeru v právu). Navození takové situace je totiž legislativně-technickou *nahodilostí*, z níž by žádné důsledky stran zpětných účinků dovozovány být neměly. Jedná se typicky o případy, kdy vůle zákonodárce není vyjádřena prostřednictvím nahrazení starého pravidla v zákoně pravidlem novým, nýbrž prostřednictvím nové výjimky ze starého pravidla. V prvním případě vypuštěním nového pravidla zůstává v zákoně od vykonatelnosti nálezu *pro futuro* mezera, ve druhém případě je po zrušení nové výjimky *pro futuro* aplikovatelnou úprava v původním znění. Tento fakt však nic nevypovídá o tom, jaká právní úprava by měla být aplikována na skutečnosti nastalé v době před vykonatelností nálezu, neboť při respektu k účinkům nálezu *ex nunc*, je situace mezery v právu pro právní posouzení nastalé skutečnosti stejná jako situace, kdy v právním řádu existuje neaplikovatelná právní úprava (neaplikovatelnou je proto, že v rozhodné době byla účinnou jiná, byť protiústavní právní úprava). Je určitou notorií, že právní skutečnosti se posuzují podle právní úpravy účinné v době jejich vzniku.

Doktrína účinků nálezů *ex nunc* by byla zásadně zpochybněna, pokud by nebyla vztahována i na případy, kdy právní úprava po částečné derogaci Ústavním soudem nepotřebuje další novelizaci (např. odstranění platové restrikce ve formě výjimky z obecného pravidla).

Lze proto považovat za sporné, pokud Nejvyšší soud neaplikoval právo ve znění účinném v rozhodné době, které jednoznačně určovalo výši individuálního nároku, nýbrž fakticky § 3 odst. 3 zákona o platu ve znění účinném až od 1. 1. 2015 (resp. ve znění účinném od 1. 1. 2004).

7. K závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu

Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí podle našeho názoru nebral v potaz tzv. precedenční závaznost rozhodnutí Ústavního soudu.

Závaznost v praxi znamená zejména to, že každý orgán veřejné moci musí z právního názoru Ústavního soudu vycházet. Nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13 byl publikován ve Sbírce zákonů před napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu, a proto mu musel (měl) být znám.

K závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu i možnosti obecných soudů se od nich odchýlit se Ústavní soud vyjádřil obsírně například v rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007:

(...) Ústavní soud vyslovil principy aplikovatelné pro situaci, v níž obecné soudy musí vyřešit otázky, které jsou podobné (nebo totožné) s otázkami ve věcech, jež Ústavní soud dříve rozhodl. Ústavní soud konstatoval, že z čl. 89 odst. 2 Ústavy v souvislosti s čl. 1 odst. 1 Ústavy plynou pro obecné soudy významné požadavky upínající se k jejich rozhodovací činnosti; dle nich „již učiněný výklad [Ústavního soudu] by měl být - východiskem pro rozhodování následujících případů stejného druhu“. Jinými slovy, obecné soudy musí respektovat ústavněprávní výklady Ústavního soudu, tj. jim „vyložené a aplikované nosné právní pravidlo (rozhodovací důvod), o něž

se výrok předmětného nálezu opíral“, jednoduše řečeno, následovat precedenty. Nesplnění těchto požadavků představuje porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy a představuje též porušení subjektivního základního práva dotyčné osoby dle čl. 36 odst. 1 Listiny, totiž práva „domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu“.¹²

Existuje několik možných postojů, které mohou obecné soudy zaujmout ve vztahu k „precedenčním“ judikátům Ústavního soudu. Lze je roztřídit za použití pojmu „reflektovat“ (srov. nálezy III. ÚS 252/04); rozsudek obecného soudu buď reflektuje, nebo nereflektuje ústavněprávní výklad vyložený v nálezu Ústavního soudu. Reflektovat znamená, že obecný soud rozhodl na základě ústavních principů prohlášených Ústavním soudem v jeho nálezech a navíc je aplikoval rozumně, přičemž aplikovat rozumně neznamená ani otrocké opakování, ani bezduché kopírování názorů Ústavního soudu. „Reflektovat“ (anebo respektovat) ústavněprávní výklad Ústavního soudu znamená následovat ho ve skutkově podobných případech, anebo přednést seriózní argumenty, které vedou k závěru, že vzhledem k relevantním skutkovým rozdílům není vhodné aplikovat již vyslovený princip v tomto dalším případě.¹³

Na druhé straně „nereflektovat“ (anebo nerespektovat) znamená, že obecný soud ratio decidendi nálezu Ústavního soudu jako východisko pro vlastní rozhodování neužil. Nereflektování ústavněprávních výkladů Ústavního soudu může nabývat různé podoby závislé na okolnostech případu a postoji, který obecný soud zaujme k nálezům Ústavního soudu. V nálezu III. ÚS 252/04 Ústavní soud zcela zřetelně vyslovil, že pokud nejsou přítomny zcela specifické okolnosti, představuje nereflektování ústavněprávních výkladů Ústavního soudu obecným soudem naprosto nepřijatelný postoj znamenající porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy.¹⁴

V odůvodnění rozhodnutí se však Nejvyšší soud nevypořádává s citovaným nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 28/13, který však bylo podle našeho názoru nutné brát v úvahu přesto, že se vztahoval až na pozdější úpravu koeficientu pro výpočet platu soudců, než o kterém rozhodoval Nejvyšší soud. Domníváme se, že postupem Nejvyššího soudu je naplněno porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy respektive porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

8. K vlastnímu nároku na zpětné doplacení platu soudce za dřívější období

Existenci nároku na zpětné doplacení platu sníženého zmrazením resp. nižším „násobkem“ z let 2011 a 2012 opírá Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí č. j. 21 Cdo 1440/2010-456 o následující úvahu:

Za přihlédnutí k tomu, že v nálezech ze dne 2. 8. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 16/11 č. 267/2011 Sb. a ze dne 3. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 33/11 č. 181/2012 Sb. Ústavní soud neshledal „právněpolitické“ nebo „politické“ důvody, které by bránily „zpětnému doplacení platu a náhrad“, jakož i k okolnostem, za jakých dochází k opakovaným svévolným zásahům do materiálního zabezpečení soudců (vícekrát konstatovaným Ústavním soudem), je podle názoru dovolacího soudu nepochybné, že v projednávané věci jde o takový zásah do ústavně garantovaných základních práv jednotlivce takové intenzity, který by - kdyby žalobkyně podala ve stejné věci ústavní stížnost (podání ústavní stížnosti žalobkyně by samozřejmě přicházelo v úvahu jen tehdy, kdyby soud prvního stupně

¹² Nález sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007, odst. 60.

¹³ Tamtéž, odst. 62.

¹⁴ Tamtéž, odst. 63.

nenavrhl zrušení příslušných ustanovení zákona o platu a kdyby proto soudy její nároky posoudily podle ustanovení § 3 odst. 3 a § 3b odst. 1 a 2 zákona č. 236/1995 Sb. ve znění zákona č. 425/2010 Sb.) - odůvodňoval zrušení rozhodnutí obecných soudů, jímž by její požadavky byly (s poukazem na ustanovení § 3 odst. 3 a § 3b odst. 1 a 2 zákona č. 236/1995 Sb. ve znění zákona č. 425/2010 Sb.) zamítnuty.

Domníváme se, že ve světle výše uvedené judikatury Ústavního soudu měl Nejvyšší soud dospět k názoru, že zde existuje důležitý veřejný zájem, který stojí nad právem na zpětné doplacení platu soudce ve vztahu k protiústavně zmrazené respektive snížené platové základně z období let 2011 a 2012. Nejvyšší soud měl brát v úvahu celkovou problematiku zpětné účinnosti derogačních nálezů Ústavního soudu na právní vztahy vzniklé v minulosti a vzhledem k prejudikatuře dát přednost jiným zájmům před nároky soudce na zpětné doplacení platu.

Ústavní soud svůj závěr o neexistenci práva na zpětné doplacení opřel zejména o zklidnění atmosféry a zmírnění napětí vyvolané nepředvídatelnými zásahy do státního rozpočtu, které by se týkalo období, kdy se ČR nacházela ve finanční krizi, resp. teprve se z této krize pomalu zotavovala. Zpětné doplacení by oslabilo pozici soudců a znevážilo jejich funkci.

Všechny tyto argumenty jsou platné i pro napadený rozsudek Nejvyššího soudu. Nemůže podle nás platit, že zpětné doplacení platu za období 2013 – 2014 by ohrozilo postavení soudců (a soudní moci) ve společnosti a zpětné doplacení za léta 2011 – 2012 nikoliv. Není důvod domnívat se, že by společnost reagovala jinak na doplácení platů za různá období nebo že by doplacení starších nároků narušovalo atmosféru kolem platů soudců méně než mladší nároky. Jestliže důvodem Ústavního soudu pro závěr o nepřipustnosti zpětného doplacení sníženého koeficientu bylo zklidnění atmosféry a zachování důvěry soudní moci v očích veřejnosti, pak tento důvod platí pro všechny zpětné nároky plynoucí z protiústavně stanovené výše platu, jinak by zklidnění atmosféry nemohlo nastat a záměr rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 28/13 by se nemohl naplnit.

Rovněž argument o ekonomické situaci (která zesiluje vnímání platových otázek a zvyšuje narušení atmosféry) platí stejně pro období let 2013 – 2014 jako pro léta 2011 – 2012.

V celkovém kontextu také nelze pominout faktor dohody vlády se soudci ohledně platových nároků (který však nemohl Nejvyšší soud zohlednit). Vláda se vlivem částečně napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu dohodla se zástupci justice na společném postupu ve věci (respektive na společném náhledu na situaci a následných doporučeních). Vláda přijala na základě výsledku jednání ministryně spravedlnosti s předsedy krajských, vrchních a nejvyšších soudů a s krajskými a vrchními státními zástupci a s nejvyšším státním zástupcem a prezidentkou Soudcovské unie ČR a prezidentem Unie státních zástupců usnesení č. 90 ze dne 9. února 2015 (dostupné na webových stránkách vlády www.vlada.cz). Usnesení obsahuje zásady dohody o narovnání, která má být kompromisem vedoucím k rychlému řešení, jež v zásadě umožní ukončení kontinuální debaty o platech soudců a naplní volání po „zklidnění celkové atmosféry“.

Existence prostoru pro další soudní spory o domnělé nároky plynoucí z dřívějšího zmrazení platů soudce resp. snížení koeficientu z let 2011 – 2012 by atmosféru nejen narušilo, ale svým způsobem by odstranilo pozitivní efekt v tomto případě jistě žádoucího dialogu mezi mocí výkonnou a soudní.

9. Stížnostní návrh

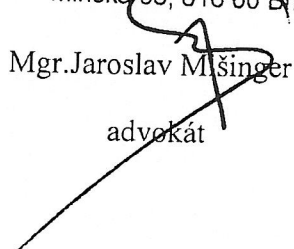
S ohledem na naléhavost věci, kdy nález Ústavního soudu může ovlivnit rozhodnutí soudů v řadě obdobných řízení (tam, kde v již zahájených či v budoucnu zahájených sporech nedojde podepsání dohody o narovnání ve smyslu části II usnesení vlády ze dne 9. února 2015 č. 90), účastnice navrhuje přednostní projednání věci ve smyslu § 39 zákona o Ústavním soudu.

S ohledem na čl. I odst. 1 písm. i) Rozhodnutí pléna Ústavního soudu o atrahování působnosti sp. zn. Org. 24/14 dává stěžovatelka podnět příslušnému senátu k postoupení věci plénu Ústavního soudu, neboť se jedná o závažnou problematiku, kterou se plénum Ústavního soudu dlouhodobě zabývá v řízení o abstraktní kontrole norem a konečně lze považovat za vhodné, aby problematika platů soudců byla (po přibližně patnácti letech) završena nálezem pléna, který nedá prostor pro další vývoj právního názoru jednotlivých senátů a otázku platových nároků soudců judikatorně uzavře.

Vzhledem k výše uvedenému stěžovatelka navrhuje, aby Ústavní soud přijal nález, jímž rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 12. 2014 č. j. 21 Cdo 1440/2014-456, pokud jde o část výroku, že rozsudek krajského soudu se mění tak, že žalované bylo uloženo zaplacení částky 35.100 Kč s ohledem na použití násobku 3 podle § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, zruší.

V Brně dne 31. března 2015

Mgr. Jaroslav Mišinger
advokát
reg. č. ČAK 4712
Minská 38, 616 00 Brno


Mgr. Jaroslav Mišinger
advokát